

KRIMINOLOGIYA VA JINOIY ODIL SUDLOV

ILMIY-AMALIY JURNAL

2026-yil 2-son

VOLUME 6 / ISSUE 2 / 2026
ISSUE DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.CCJ.6.2](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.CCJ.6.2).

ISSN 2181-2179
DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.CCJ](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.CCJ)

**MUASSIS:
TOSHKENT DAVLAT YURIDIK
UNIVERSITETI**

“Kriminologiya va jinoiy odil sudlov” ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2021-yil 18-martda 1160-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Ushbu jurnal O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi bilan hamkorlikda tashkil etilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
Y. Yarmolik, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, E. Mustafayev, K. Abduvaliyeva, E. Sharipov, X. Yuldasheva.

Musahhih:
R. Yunusova

Texnik muharrir:
U. Sapayev
Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.
Faks: (0371) 233-37-48.
Veb-sayt: www.ccj.tsul.uz
E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1386.

Nashriyot litsenziyasi
№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 19-iyunda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 22,5.
Adadi: 100. Buyurtma: № 70.

Bosmaxona litsenziyasi
29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY’ATI

BOSH MUHARRIR

Q. Abdurasulova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

Y. Kolenko – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi boshlig‘ining birinchi o‘rinbosari

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

D. Bazarova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

MAS‘UL MUHARRIR

Sh. Xaydarov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi mudiri o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI A‘ZOLARI

M. Rustambayev – O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti boshlig‘i, yuridik fanlar doktori, professor

A. Otajonov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

O. Mahkamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi dotsent v.b., yuridik fanlar doktori

N. Salayev – O‘zbekiston Respublikasi Odil sudlov akademiyasi prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

S. Niyozova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

V. Davlyatov – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi huzuridagi Parlament tadqiqotlari instituti direktorining o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

A. Baratov – Toshkent davlat yuridik universiteti Kriminalistika va sud ekspertizasi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar nomzodi

D. Musayev – Bojxona institutining Umumhuquqiy fanlar kafedrasini boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

I. Nikonov – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi boshqarma boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

N. Hojiyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi dotsenti v.b.

P. Xojabekov – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish sho‘basi o‘qituvchisi, yuridik fanlar nomzodi

D. Nurumov – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ:
ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Научно-практический журнал «Криминология и уголовное правосудие» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 18 марта 2021 года с удостоверением № 1160.

Журнал создан при сотрудничестве с Правоохранительной академией Республики Узбекистан.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Е. Ярмолик, М. Шарифова, Ш. Бекназарова, Э. Мустафаев, К. Абдувалиева, Э. Шарипов, Х. Юлдашева.

Корректор:

Р. Юнусова

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.

Тел.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Факс: (0371) 233-37-48.

Веб-сайт: www.ccj.tsul.uz

E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1386.

Издательская лицензия от

29.11.2023, № 174625.

Журнал передан в типографию
18.06.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 22,5. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 70.

Лицензия типографии от

№ 174626, 29.11.2023.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

К. Абдурашулова – профессор сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Е. Коленко – первый заместитель начальника Правоохранительной академии Республики Узбекистан

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Д. Базарова – заведующая сектором уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Ш. Хайдаров – заместитель заведующего сектором уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

М. Рустамбаев – начальник Университета общественной безопасности Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

А. Отажонов – профессор сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

О. Махкамов – и. о. доцента сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Н. Салаев – проректор Академии правосудия Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

С. Ниёзова – профессор сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

В. Давлатов – заместитель директора Института парламентских исследований при Законодательной палате Олий Мажлиса Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

А. Баратов – заведующий сектором криминалистики и судебной экспертизы Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук

Д. Мусаев – начальник кафедры общеправовых дисциплин Таможенного института, доктор философии по юридическим наукам, доцент

И. Никонов – начальник управления Администрации Президента Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам

Н. Хожиев – и. о. доцента сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета

П. Хожабеков – преподаватель сектора уголовного права, криминологии и противодействия коррупции Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук

Д. Нурумов – и. о. профессора сектора судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

**FOUNDER:
TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW**

The scientific-practical journal "Criminology and Criminal Justice" was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on March 18, 2021, with certificate No. 1160.

This journal was founded in cooperation with the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Yarmolik, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, E. Mustafaev, K. Abduvaliyeva, E. Sharipov, Kh. Yuldasheva.

Proofreader:
R. Yunusova

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Editorial office address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.

Phone: (0371) 233-66-36,
233-41-09.

Fax: (0371) 233-37-48.

Website: www.ccj.tsul.uz

E-mail: criminologyjournal@tsul.uz

Subscription index: 1386.

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 18.06.2026.
Paper size: A4. Cond.p.f: 22,5.
Units: 100. Order: № 70.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF

Q. Abdurasulova – Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

Y. Kolenko – First Deputy Head of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

D. Bazarova – Head of the Department of Criminal Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

EXECUTIVE EDITOR

Sh. Khaydarov – Deputy Head of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

M. Rustambayev – Head of the University of Public Security of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

A. Otajonov – Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

O. Mahkamov – Acting Associate Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

N. Salaev – Deputy Rector of the Academy of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

S. Niyozova – Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

V. Davlyatov – Deputy Director of the Institute of Parliamentary Research under the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

A. Baratov – Head of the Department of Criminalistics and Forensic Examination of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Musaev – Head of the Department of General Legal Sciences of the Customs Institute, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

I. Nikonov – Head of a Department of the Administration of the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

N. Hojiyev – Acting Associate Professor of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law

P. Khojabekov – Lecturer of the Department of Criminal Law, Criminology and Anti-Corruption of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Nurumov – Acting Professor of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

Hakimov Komil Baxtiyarovich

GIYOHVANDLIK VOSITALARI YOKI ULARNING ANALOGLARI BILAN
QONUNGA XILOF RAVISHDA MUOMALA QILGANLIK UCHUN JINOIY
JAVOBGARLIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING AYRIM MASALALARI11

Abzalova Xurshida Mirziyotovna

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT HUQUQIDA EVTANAZIYA:
IJTIMOIY-HUQUQIY, AXLOQIY VA JINOYAT-HUQUQIY JIHATLAR21

Xudaykulov Feruzbek Xurramovich

JINOYAT HUQUQIDA SABABIY BOG'LANISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI30

Fazilov Farxod Maratovich

PUL MABLAG'LARINI LEGALLASHTIRISH (YUVISH) JINOYATI SUBYEKTIV
BELGILARINING JINOYAT-HUQUQIY TAHLILI44

Karaketova Dilnoza Yuldashevna

YURIDIK SHAXSLAR JINOYAT SUBYEKTI SIFATIDA57

Matviyenko Irina Aleksandrovna, AllahRakha Naim

O'ZBEKISTONDA KIBERTA'QIBNING HUQUQIY KO'RINMASLIGI:
SUD QARORLARINI TAHLIL QILISH69

Jumaniyozova Zarnigor Maxammadi qizi

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT KODEKSIDA ODAM SAVDOSI UCHUN
JAVOBGARLIK EVOLYUTSIYASI81

Utayev Xusniddin Xurramovich

RAQAMLI FIRIBGARLIKDA QASD, MOTIV VA JINOYAT SUBYEKTINING
JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI92

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

Mamadaliyev Umid Yo'ldashevich

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI JINOYAT PROTSESSIDA EKSTRADITSIYA
INSTITUTINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH VA AMALGA OSHIRISHNING
ZAMONAVIY MUAMMOLARI101

Karimov Abdumalik Abdumutal o'g'li

YOSHLAR ORASIDA EKSTREMIZM BILAN BOG'LIQ JINOYATLARGA
QARSHI KURASHISHNING KRIMINALISTIK USULLARINI RIVOJLANTIRISH
BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI110

Fatullayev Shodmonbek Madatovich

JINOYAT ISHIDA EKSPERTIZA TAYINLASH TARTIBI VA UNGA QO'YILADIGAN

PROTSESSUAL TALABLAR 119

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

Musayev Djamaliddin Kamalovich

XALQARO HAMKORLIK GIYOHVANDLIK VOSITALARINING NOQONUNIY

AYLANISHIGA QARSHI KURASHISH ASOSI SIFATIDA 133

12.00.15 – KRIMINOLOGIYA

Abdurasulova Kumrinisa Raimkulovna, Davranov Xusniddin Baxranovich

ICHKI ISHLAR ORGANLARI XODIMLARINING KORRUPTSIYAVIY JINOYATLAR

SODIR ETISH SABABLARI VA ULARGA IMKON BERGAN SHART-SHAROITLAR 144

Niyozova Salomat Saparovna

O'Z JONIGA QASD QILISHNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA UNGA IMKON

BERGAN SHART-SHAROITLARIGA DOIR ILMIY YONDASHUVLAR 156

Tojiyev Jo'rabek Muxtorovich

JINOYAT PROTSESSIDA VOYAGA YETMAGANLAR ISHTIROKIDA PEDAGOG VA

PSIXOLOGNING PROTSESSUAL MAQOMI HAMDA FUNKSIYALARI 170

Nasriyeva Dilnoza Narzulloyevna

AYOLLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN EKSTREMIZM BILAN BOG'LIQ

JINOYATLAR TUSHUNCHASI, UNING IJTIMOIIY XAVFLILIGI 182

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

Хакимов Комил Бахтиярович

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УГОЛОВНОЙ
ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НЕЗАКОННЫЙ ОБОРОТ НАРКОТИЧЕСКИХ
СРЕДСТВ ИЛИ ИХ АНАЛОГОВ11

Абзалова Хуршида Мирзиятовна

ЭВТАНАЗИЯ В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН:
СОЦИАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ, НРАВСТВЕННЫЕ И УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ
АСПЕКТЫ21

Худайкулов Ферузбек Хуррамович

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИЧИННОЙ СВЯЗИ
В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ30

Фазилов Фарход Маратович

УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ СУБЪЕКТИВНЫХ ПРИЗНАКОВ
ПРЕСТУПЛЕНИЯ ЛЕГАЛИЗАЦИИ (ОТМЫВАНИЯ) ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ44

Каракетова Дилноза Юлдашевна

ЮРИДИЧЕСКИЕ ЛИЦА КАК СУБЪЕКТЫ ПРЕСТУПЛЕНИЯ57

Матвиенко Ирина Александровна, АллахРакха Наим

ПРАВОВАЯ НЕВИДИМОСТЬ КИБЕРПРЕСЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ:
АНАЛИЗ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ69

Жуманиязова Зарнигор Махаммади кизи

ЭВОЛЮЦИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ТОРГОВЛЮ ЛЮДЬМИ
В УГОЛОВНОМ КОДЕКСЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН81

Утаев Хусниддин Хуррамович

УГОЛОВНО-ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА УМЫСЛА, МОТИВА И
СУБЪЕКТА ПРЕСТУПЛЕНИЯ ПРИ ЦИФРОВОМ МОШЕННИЧЕСТВЕ92

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

Мамадалиев Умид Юлдашевич

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ И
РЕАЛИЗАЦИИ ИНСТИТУТА ЭКСТРАДИЦИИ В УГОЛОВНОМ
ПРОЦЕССЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 101

Каримов Абдумалик Абдумутал угли

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИХ МЕТОДОВ
ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ ЭКСТРЕМИСТСКОЙ
НАПРАВЛЕННОСТИ СРЕДИ МОЛОДЁЖИ

110

Фатуллаев Шодмонбек Мадатович

ПОРЯДОК НАЗНАЧЕНИЯ ЭКСПЕРТИЗЫ ПО УГОЛОВНОМУ ДЕЛУ И
ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ, ПРЕДЪЯВЛЯЕМЫЕ К НЕЙ

119

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

Мусаев Джамалиддин Камалович

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КАК ОСНОВА ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ
НЕЗАКОННОМУ ОБОРОТУ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ

133

12.00.15 – КРИМИНОЛОГИЯ

Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Давранов Хусниддин Бахранович

ПРИЧИНЫ СОВЕРШЕНИЯ КОРРУПЦИОННЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ
СОТРУДНИКАМИ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ И СПОСОБСТВУЮЩИЕ
ИМ УСЛОВИЯ

144

Ниёзова Саломат Сапаровна

НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К ПРИЧИНАМ СУИЦИДА И УСЛОВИЯМ,
СПОСОБСТВУЮЩИМ ЕГО СОВЕРШЕНИЮ

156

Тожиев Журабек Мухторович

ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ СТАТУС И ФУНКЦИИ ПЕДАГОГА И ПСИХОЛОГА
В УГОЛОВНОМ ПРОЦЕССЕ С УЧАСТИЕМ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ

170

Насриева Дилноза Нарзуллоевна

ПОНЯТИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ЭКСТРЕМИСТСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ,
СОВЕРШАЕМЫХ ЖЕНЩИНАМИ, И ИХ ОБЩЕСТВЕННАЯ ОПАСНОСТЬ

182

CONTENTS

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

Hakimov Komil Bakhtiyarovich

SOME ISSUES OF IMPROVING CRIMINAL LIABILITY FOR THE ILLICIT
TRAFFICKING OF NARCOTIC DRUGS OR THEIR ANALOGUES11

Abzalova Khurshida Mirziyotovna

EUTHANASIA IN THE CRIMINAL LAW OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN:
SOCIO-LEGAL, MORAL AND CRIMINAL-LAW ASPECTS21

Khudaykulov Feruzbek Khurramovich

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF CAUSABILITY IN CRIMINAL LAW30

Fazilov Farkhod Maratovich

CRIMINAL-LEGAL ANALYSIS OF SUBJECTIVE CHARACTERISTICS
OF THE CRIME OF LAUNCHING (MONEY LAUNDERING)44

Karaketova Dilnoza Yuldashevna

LEGAL ENTITIES AS SUBJECTS OF CRIME57

Matvienko Irina Aleksandrovna, AllahRakha Naeem

THE LEGAL INVISIBILITY OF CYBERSTALKING IN UZBEKISTAN:
AN ANALYSIS OF JUDICIAL DECISIONS69

Jumaniyozova Zarnigor Makhmadi kizi

EVOLUTION OF LIABILITY FOR HUMAN TRAFFICKING IN THE CRIMINAL
CODE OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN81

Utaev Husniddin Khurramovich

CRIMINAL LAW CHARACTERISTICS OF INTENT, MOTIVE,
AND THE OFFENDER IN DIGITAL FRAUD92

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

Mamadaliev Umid Yuldashevich

MODERN ISSUES OF LEGAL REGULATION AND IMPLEMENTATION
OF THE EXTRADITION INSTITUTION IN THE CRIMINAL PROCESS
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN 101

Karimov Abdumalik Abdumutal ugli

EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN THE DEVELOPMENT
OF CRIMINALISTIC METHODS OF COMBATING CRIMES RELATED
TO EXTREMISM AMONG YOUNG PEOPLE 110

Fatullaev Shodmonbek Madatovich

PROCEDURE FOR APPOINTING FORENSIC EXAMINATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS AND PROCEDURAL REQUIREMENTS	119
--	-----

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

Musaev Djamaliddin Kamalovich

INTERNATIONAL COOPERATION AS THE FOUNDATION FOR COMBATING ILLICIT DRUG TRAFFICKING	133
---	-----

12.00.15 – CRIMINOLOGY

Abdurasulova Kumrinisa Raimkulovna, Davranov Khusniddin Bakhranovich

REASONS FOR THE COMMISSION OF CORRUPTION CRIMES BY EMPLOYEES OF INTERNAL AFFAIRS BODIES AND THE CONDITIONS THAT ENABLED THEM	144
---	-----

Niyozova Salomat Saparovna

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE CAUSES OF SUICIDE AND THE CONDITIONS CONTRIBUTING TO ITS COMMISSION	156
---	-----

Tojiev Jurabek Mukhtorovich

PROCEDURAL STATUS AND FUNCTIONS OF A PEDAGOGUE AND A PSYCHOLOGIST IN CRIMINAL PROCEEDINGS INVOLVING MINORS	170
---	-----

Nasrieva Dilnoza Narzullaevna

THE CONCEPT OF CRIMES RELATED TO EXTREMISM COMMITTED BY WOMEN, ITS SOCIAL DANGER	182
---	-----

Kelib tushgan / Получено / Received: 10.02.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 23.02.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 18.06.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.ccj.6.2./CROL7671>

UDC: 343(045)(575.1)

AYOLLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN EKSTREMIZM BILAN BOG'LIQ JINOYATLAR TUSHUNCHASI, UNING IJTIMOIIY XAVFLILIGI

Nasriyeva Dilnoza Narzulloyevna,
O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi
akademiyasi mustaqil izlanuvchisi
ORCID: 0009-0006-4911-9688
e-mail: abdulloummu@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada ayollar tomonidan sodir etiladigan diniy ekstremizm bilan bog'liq jinoyatlar tushunchasi, uning ijtimoiy xavfliligiga doir masalalar tahlil etilgan. Shuningdek, tadqiqotda "ekstremizm" tushunchasiga doir ilmiy yondashuvlar batafsil o'rganilgan. Xususan, tadqiqotchilar tomonidan ekstremizm muayyan g'oya (siyosiy, diniy, millatchilik) atrofida murosasiz birlashish, an'anaviy qadriyat va aqidalarni rad etish hamda ushbu buzg'unchi qarashlarni zo'ravonlik va aldov bilan amalga oshirishga qaratilgan harakatlar majmui sifatida baholanishi asoslab berilgan. Bundan tashqari, muallif maqolada ayollar jinoyatchiligiga ta'rif berib, uning zamonaviy xususiyatlarini alohida ajratib ko'rsatgan. Xulosada muallif ekstremizm tushunchasiga berilgan ta'riflar tahlili asosida uning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlagan. Mazkur omillar yaxlit holda shaxs, jamiyat va davlat xavfsizligiga jiddiy tahdid tug'diruvchi mezonlar sifatida baholanishini ta'kidlab, qonunchilikka, xususan, O'zbekiston Respublikasining "Ekstremizmga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuniga kiritiladigan o'z takliflarini ilgari surgan.

Kalit so'zlar: ayollar, etnik adovat, murosasiz keskin qarashlar, jiddiy tahdid, kiberekstremizm, ijtimoiy tarmoqlar, latentlik xususiyati

ПОНЯТИЕ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ЭКСТРЕМИСТСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ, СОВЕРШАЕМЫХ ЖЕНЩИНАМИ, И ИХ ОБЩЕСТВЕННАЯ ОПАСНОСТЬ

Насриева Дилноза Нарзуллоевна,
самостоятельный соискатель
Академии Министерства внутренних дел
Республики Узбекистан

Аннотация. В настоящей статье проанализированы понятие преступлений экстремистской направленности, совершаемых женщинами, а также вопросы, связанные с их общественной опасностью. Наряду с этим в исследовании подробно изучены научные подходы к понятию «экстремизм». В частности, обосновано, что экстремизм рассматривается исследователями как совокупность действий, направленных на бескомпромиссное объединение вокруг определённой идеи (политической, религиозной, националистической), отрицание традиционных ценностей и убеждений, а также реализацию данных деструктивных взглядов посредством насилия и обмана. Кроме того, автор даёт определение женской преступности и выделяет её современные особенности. В заключении на основе анализа существующих определений экстремизма автором выявлены его характерные признаки. Подчёркивается, что данные факторы в совокупности представляют серьёзную угрозу безопасности личности, общества и государства. Исходя из этого, автором предложены рекомендации по совершенствованию законодательства, в частности Закона Республики Узбекистан «О противодействии экстремизму».

Ключевые слова: женщины, этническая вражда, непримиримые радикальные взгляды, серьёзная угроза, киберэкстремизм, социальные сети, латентный характер

THE CONCEPT OF CRIMES RELATED TO EXTREMISM COMMITTED BY WOMEN, ITS SOCIAL DANGER

Nasrieva Dilnoza Narzullaevna,

Independent Researcher of Academy of the Ministry
of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan

Abstract. This article analyzes the concept of crimes related to religious extremism committed by women, as well as issues regarding its social danger. The study also examines scientific approaches to the concept of “extremism” in detail. In particular, researchers have justified the assessment of extremism as a set of actions aimed at uncompromising unity around a specific idea (political, religious, nationalistic), the rejection of traditional values and beliefs, and the implementation of these destructive views through violence and deception. Furthermore, the author describes women’s crime in the article, highlighting its modern characteristics. In the conclusion, based on the analysis of the definitions given to the concept of extremism, the author identified its specific features. Noting that these factors as a whole are assessed as criteria that pose a serious threat to the security of the individual, society and the state, he put forward his proposals for inclusion in the legislation, in particular, in the Law of the Republic of Uzbekistan “On Combating Extremism.”

Keywords: women, ethnic hatred, intolerant extremist views, serious threat, cyber extremism, social networks, latent nature

Kirish

Hozirgi kunda diniy ko‘rinishdagi ekstremistik harakatlar xalqaro miqyosda ko‘p davlatlar uchun og‘riqli masala bo‘lib, eng ko‘p munozaralarga sabab bo‘lmoqda. Ushbu muammoni hal etishda avvalo, davlatning ushbu sohadagi qonunchiligini puxta ishlab chiqish va uni amaliyotda qo‘llash muhim ahamiyat kasb etadi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining

2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026-yillarga mo’ljallangan Yangi O’zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to’g’risida”gi PF–60-son Farmoni hamda O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 20-yanvardagi PQ–10-son Qarori ijrosini ta’minlash maqsadida, ichki ishlar organlari xodimlarini “Inson qadri uchun” tamoyili asosida davlatning yuksak ma’naviy-axloqiy fazilatlariga ega, o’z burchiga sodiq, vatanparvar va xalqparvar vakili etib tarbiyalash orqali aholining chinakam roziligiga erishish nazarda tutilgan.

Darhaqiqat, davlatimiz rahbari ta’kidlaganidek, radikalizm, terrorizm, ekstremizm va fundamentalizm (aqidaparastlik) jamiyatdagi tinchlik va xotirjamlikka raxna soluvchi tajovuz ekanligi butun dunyo mamlakatlari tomonidan e’tirof etib kelinadi.

Bunday illatlarga qarshi kurashish va ularning salbiy oqibatlarining oldini olish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri sanaladi. Hozirgi vaqtda ekstremizm jamiyat hayotiga salbiy ta’sir ko’rsatishi va ijtimoiy-siyosiy tizimni izdan chiqarishi bilan butun dunyo hamjamiyatini jiddiy tashvishga solmoqda.

Xotin-qizlar o’rtasida diniy ekstremizm bilan bog’liq jinoyatchilikning ijtimoiy jihatlariga to’xtaladigan bo’lsak, mazkur qilmishlar o’ziga xos xususiyatlarga ega bo’lib, jamiyatda sodir bo’layotgan tarixiy, geografik-siyosiy, iqtisodiy-huquqiy va demografik o’zgarishlar bilan uzviy bog’liqdir. Ushbu transformatsiyalar ayollar hayotiy faoliyatining mikroijtimoiy muhitida yorqin ifodalanadi. Aynan mikroijtimoiy muhit xotin-qizlar hayot yo’lining turli bosqichlariga turlicha salbiy ta’sir ko’rsatib, ularning radikallashtirishga zamin yaratadi.

Bu holat bevosita yosh, mehnat faoliyati, moddiy ahvol hamda oilaviy munosabatlarning holati kabi muayyan ijtimoiy-demografik tafovutlar bilan belgilanadi. Ayniqsa, mahkuma ayollar jazoni o’tayotgan ozodlikdan mahrum qilish joylarida mikroijtimoiy muhitning salbiy ta’siri yanada kuchli seziladi. Zero, mazkur muassasalardagi muhit o’ziga xos xususiyatlarga ega bo’lib, erkaklar koloniyalaridagi muhitdan tubdan farq qiladi.

Asosiy qism

“Ekstremizm” tushunchasining mazmun-mohiyatini aniqlashda biz ushbu atamaning ko’p ma’noiligi uni talqin qilishda yondashuvlarning xilma-xilligini belgilab berishini ta’kidlaymiz. Bu holat uning ta’rifini birinchi navbatda so’z yasalishi nuqtayi nazaridan taqozo etadi. Etimologik nuqtayi nazardan, “ekstremizm” lotincha “ekstremal” atamasi ekstremal qarashlar va chora-tadbirlarga rioya qilishni anglatadi (Imlo.uz, 2025).

Ekstremizm o’zbek tilidagi lug’aviy ma’noda siyosatda va mafkurada ashaddiy, favqulodda usullar bilan yo’l tutishga, keskin choralar ko’rishga tarafdorlik degan ma’noni anglatishini ko’rib chiqdik. Qonunchilikdagi ta’rifida esa O’zbekiston Respublikasining 2018-yil 30-iyuldagi “Ekstremizmga qarshi kurashish to’g’risida”gi O’RQ–489-son Qonunining 3-moddasida ijtimoiy-siyosiy vaziyatni beqarorlashtirishga, O’zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini zo’rlilik bilan o’zgartirishga, hokimiyatni zo’rlilik ishlatib egallashga va uning vakolatlarini o’zlashtirib olishga, milliy, irqiy, etnik yoki diniy adovat qo’zg’atishga qaratilgan harakatlarning ashaddiy shakllari ifodasi, deb ta’riflangan (Republic of Uzbekistan, 2018).

Bundan tashqari, ekstremizmning ta’rifi borasida bir qator olimlar o’z fikr-mulohazalarini bildirishgan, xususan, I. Karimov (2023), ekstremizmni shaxs yoki guruhning muayyan g’oya (siyosiy, diniy, millatchilik va h.k.) atrofida izchil birlashuvi va ushbu g’oyani keskin, murosasiz usullardan foydalangan holda amalga oshirish maqsadini ifodalovchi harakatlar yig’indisidir deya ta’riflagan, mutaxassis A. Ziyadullayev (2021) esa uni jamiyat uchun an’anaviy bo’lgan diniy qadriyatlar va aqidalarni rad etish, ularga zid bo’lgan g’oyalarni aldov va zo’ravonlik bilan targ’ib qilish deya baholagan. Yuridik fanlar doktori R. Tamayev (2017)

ekstremizmni o'z aqidasiga va ishonchiga qat'iy sodiqlik sifatida baholaydi. N.V. Volodina (2014) ekstremizmni e'tiqod qilinayotgan g'oyalarning o'ta qadrliligini his etish, tanlangan maqsadlarga erishish usullariga so'zsiz to'liq bo'ysunish sifatida baholagan.

Bundan tushunish mumkinki, "ekstremizm"ning na qonunchilik manbalarida va na xalqaro hujjatlarda umume'tirof etilgan ta'rifi ishlab chiqilgan. Buning natijasida esa xalqaro jinoyatlar toifasiga kiruvchi ekstremizm jinoyatining turli davlatlarda turlicha talqin qilinishiga va xalqaro hamkorlikning samarasizligiga olib kelmoqda. O'tkazilgan ijtimoiy so'rovnomalar davomida ishtirokchilarning 65 foiz "ekstremizm" tushunchasiga umumiy ta'rifning yo'qligini e'tirof etishgan bo'lsa, ularning 87 foizi esa hozirda ijtimoiy tarmoqlar orqali keng omma e'tiboriga tarqatilayotgan "ekstremistik kontent" tushunchasini ishlab chiqish va qonun normalarida aks ettirish lozimligini ta'kidlashgan. Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda va amaliy tajribalar asosida "Ekstremizm bu – e'tiqodlari va harakatlari mafkuraviy, diniy yoki siyosiy maqsadlarga erishish uchun asoslangan zo'ravonlik, nafrat yoki murosasizlik g'oyasini targ'ib qilish, jamiyatda umumqabul qilinadigan yoki e'tirof etilgan chegaralardan chetga chiqishni ifodalovchi harakatlarning ifodasi" deya, "Ekstremistik kontent" tushunchasini esa bu siyosiy, ijtimoiy va diniy ekstremizmni targ'ib qiluvchi, aqidaparastlik va mutaassiblik mazmuni bilan boyitilgan yoxud millatlararo, irqiy, diniy nizolarni keltirib chiqaruvchi axborot texnologiyalari, internet ijtimoiy tarmoqlari va veb sahifalar orqali tayyorlanadigan, tarqatiladigan va namoyish etiladigan raqamli ma'lumotlar deb ta'rif berishni va qonun hujjatlarida o'z aksini topishini asosli deb hisoblaymiz.

Islomshunos olim M. Abduhamidov bugungi kunda ekstremizmning siyosiy, diniy, g'oyaviy, iqtisodiy, etnomadaniy va boshqa mazmunlardagi fenomenlar shaklida namoyon bo'luvchi, zamonaviy va individual ko'rinishga ega, mafkuraviy bosim, g'oyaviy ta'qib, zo'ravonlik, qo'poruvchilik va qotillik kabi xatti-harakatlarning har qanday ko'rinishi negizida ekstremistik yondashuvlar bo'lib, ular bugungi ma'rifatli dunyo intilayotgan demokratiya, adolat, insonparvarlik tamoyillariga ziddir, deb hisoblaydi (Abduhamidov, 2022).

Yuqorida I. Karimov, A. Ziyadullayev, N.V. Volodina va R. Tamayev kabi mutaxassislarning fikrlarini ko'rib chiqib, ularning mulohazalarini asosli deb hisoblagan holda, ekstremizm islom dinining asl mazmun-mohiyatini to'g'ri anglamasdan turib, yot g'oyalarga qattiq ishonish, jamiyatdagi o'zgarishlarni rad etib, haddan tashqari dinda chuqurlashib ketishni shu bilan birga o'z g'oyalarini jamiyatda qo'llashga harakat qiladigan, asosan yangi qonunlar va qadriyatlarni qabul qilishga qarshi turgan, muayyan ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlarga qarshi turuvchilar sifatida ta'riflashni asosli deb hisoblaymiz.

O'z o'rnida aytish lozimki, har qanday yot g'oyalar ekstremizmdan holi bo'lolmaydi. Ekstremizmning internet ijtimoiy tarmoqlaridagi faoliyati esa bugungi kunda eng keng tarqalgan tarmoq hisoblanadi.

Tahlil jarayonidan kelib chiqib internet turli xil jamiyatdan holi faoliyat turlari, birinchi navbatda ekstremizm uchun imkoniyatlar yaratadi degan xulosaga kelishimiz mumkin. Ayni kunlarda axborot texnologiyasining ta'sirini har bir sohada ko'rishimiz mumkin bo'lib bormoqda, ayniqsa bu jinoyatchilikning jadal sur'atlarda takomillashishiga sabab bo'lmoqda.

Ekstremizm bilan bog'liq sodir etiladigan jinoyatlarning asosiy qismi bugungi kunda aynan axborot texnologiyalari va internet tarmoqlari orqali sodir etilib kelinayotganligi unga qarshi kurashishni yanada qiyinlashtirib bormoqda. Sir emaski, axborot-texnologiyalari (shu jumladan, "Internet" tarmog'i) ayni paytda insoniyat hayot tarzini yengillashtiribgina qolmay, unga bir qator xavf-xatar tug'diradi. Axir internet foydalanuvchilari orasida ekstremistik

g'oyalar va qarashlarning tashuvchilari va tarqatuvchilari borki, ularning ta'siri har qanday odamga sezilishi mumkin. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi bilan bir qatorda u bilan bog'liq bo'lgan sohalar ham o'z o'rnida ma'lum bosqichlarga ko'tarildi. Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, internet tarmoqlaridan to'g'ri yo'lda foydalanish bilan bir qatorda undan jinoiy maqsadlarda, ya'ni boshqa shaxslarning ma'lumotlarini o'g'irlash, yolg'on xabar tarqatish, kiberhujumlar uyushtirish, yashiringan muloqotlar o'tkazish va boshqa bir qancha salbiy holatlarda foydalanish holatlari yuzaga kelmoqda.

So'nggi o'n yillikda faol rivojlanish tufayli internet tarmog'ining dunyo segmentida terroristik va ekstremistik tashkilotlar tomonidan o'z targ'ibot maqsadlarida tobora ko'proq qo'llanayotganligini ko'rmoqdamiz. Bu borada mutaxassis Y.S. Panfilova "Internet saytlarini nazorat qilish imkoniyatining zaifligi buzg'unchi oqimlarga qarshi kurashishni murakkab va qimmatga tushirayotgani vaziyatni yanada og'irlashtirmoqda", deya fikr bildirgan (Panfilova, 2014). Ilmiy hamjamiyat va amaliyotchilarning kibermakondagi ekstremistik va terroristik tahdidlarni aniqlash, zararsizlantirish va oldini olish masalalariga jiddiy qiziqishiga qaramay, xalqaro va milliy qonunchilikda "kiber-ekstremizm" va "kiberterrorizm" kabi universal tushunchalar mavjud emas. Bizning fikrimizcha, kiber-ekstremizm deganda "axborot texnologiyalaridan foydalangan holda amalga oshiriladigan ekstremistik faoliyat, ijtimoiy-psixologik va destruktiv ta'sir ko'rsatish shakllari bilan bog'liq bo'lgan, natijasi ommaviy va noqonuniy maqsadlarga erishishga qaratilgan faoliyat" deb tushunish lozim deb hisoblaymiz. Internet ijtimoiy tarmoqlarining butun dunyo aholisining katta qismini egallab olganligi, ekstremistik tashkilot vakillariga o'z maqsadlariga erishishlarida keng imkoniyat ochib bermoqda.

Internet tarmoqlaridan foydalanish borasidagi statistik ma'lumotlarga qaraganda Statistika agentligining 2024-yil sentyabr oyidagi ma'lumotlarida O'zbekistonda 2024-yilning 1-yanvar holatiga ko'ra, internet tarmog'iga ulangan abonentlar soni 30,1 milliontani tashkil etgan. Bu ko'rsatkich o'tgan yilning mos davri bilan solishtirilganda 12,5 foizga oshgan. Eng ko'p abonentlar soni Toshkent shahrida – 6,3 mln bo'lsa, eng kam abonentlar soni Sirdaryo viloyatida – 0,7 millionni tashkil etgan (Akulina & Tarlo, 2003).

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, internet tarmoqlaridagi ekstremizm borasidagi ma'lumotlarni tahlil qilib chiqib, kiber-ekstremizmni "internet tarmoqlaridagi ekstremizm"ning kichik turlaridan biri deb hisoblab, uning quyidagi alohida parametrlarini ta'kidlab o'tish joiz deb topdik: 1) shaxssizlik, anonimlik; 2) axloqsizlik (ma'naviy-axloqiy makonning parcha-parcha ishlashi); 3) radikalizm; 4) antisotsiallik (nizolarni keltirib chiqaradigan makonni yaratadi); 5) institutsionallik (marjinal makon darajasida); 6) siyosiy va huquqiy tafakkurning buzilishi; 7) natijalarning noqonuniyligi.

Yuqorida tadqiqotlari va ilmiy ishlari keltirilgan olimlarning fikrlaridan kelib chiqib, Internetdagi ekstremizmning quyidagi xususiyatlarini sanab o'tishimiz mumkin: ekstremistlar tomonidan kompyuter texnologiyalari yordamida yaratilgan diniy ekstremistik xarakterdagi ma'lumotlarning virtual xarakterga ega ekanligi; diniy ekstremistik mazmundagi ma'lumotlar ijtimoiy tarmoqlarning cheklanmagan auditoriyasiga tarqatilishi; din niqobi ostidagi ekstremistik tuzilmalarning vakillari anonimlikni saqlagan holda Internetga dunyoning istalgan joyidan ma'lumot joylashtirishi mumkinligi; ekstremistik guruhlar tomonidan alohida multimedia vositalaridan foydalanib, Internetda tarqatish uchun maxsus materiallar tayyorlayotganligi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, DET tarqatayotgan ma'lumotlarning aksariyati diniy manbalarni noto'g'ri talqin qilishga asoslangan. Ayollar jinoyatchiligi umumiy

jinoyatchilikning tarkibiy qismini ifodalab, tarixiy o'zgaruvchanlik xususiyatiga ega bo'lgan hodisadir. Ayollar jinoyatchiligi faqat o'zigagina xos xususiyatlarga ega hodisa sifatida ayolning jamiyatdagi o'rni va uning psixofizik xususiyatlari bilan o'zaro bog'langan.

Ayollar jinoyatchiligi deganda muayyan hududda, ma'lum vaqt mobaynida ayol jinsidagi shaxslar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar yig'indisi tushuniladi.

Zamonaviy ayollar jinoyatchiligi quyidagi xususiyatlarni namoyon qilishi bilan ajralib turadi:

1. Ayollar jinoyatchiligining umumiy o'sish tendensiyasi alohida olingan bir davrda birmuncha kamayganiga qaramasdan oshib borishi qayd etilmoqda. Kriminologlarning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, sodir etilgan jinoyatlarda ayollar sonining o'sish sur'ati erkak jinsiga mansub jinoyatchilar ko'rsatkichlaridan o'zib ketmoqda.

2. Ayollar jinoyatchiligi yuqori darajadagi latentlik xususiyatiga ega – 47–54 foiz (Chernysheva, 2007).

3. Tadqiqotchilarning qayd etishicha, ayollar jinoyatchiligi ko'proq uyushganlik xususiyatiga ega. Sodir etilgan jinoyatlar solishtirma og'irligida uyushgan guruhlar tarkibida ayollar ulushi 10 foizga ortmoqda. Guruh tarkibida sodir etilgan ko'pgina jinoyatlarda ayollar tomonidan oldindan kelishuv mavjud bo'lgan, taxminan har uchinchi jinoyat, ya'ni guruh tarkibida sodir etilgan jinoyatlarda ayollar ishtiroki 40 foizgacha o'sganligini rad etib bo'lmaydi (Sukharev & Girko, 2005).

4. Ayollar tomonidan og'ir va o'ta og'ir jinoyatlar sodir etilish tendensiyasi faol saqlanib qolmoqda (Malkov, 2006).

5. Ayollar jinoyatchiligi tarkibida, xuddi avvalgidek, hozir ham mulkka qarshi qaratilgan jinoyatlar hamda diniy ekstremizm bilan bog'liq qonunbuzarliklar salmoqli o'rin egallab kelmoqda (Shiyan, 2007).

6. Ayollar jinoiy faoliyatining o'sishi ayniqsa iqtisodiyot sohasida ortib borishi kuzatilmoqda.

Jumladan, terrorizm, tayyorlanayotgan yoki sodir etilgan terrorchilik harakatlari to'g'risidagi ma'lumotlar va faktlarni xabar bermaslik, terrorizmni moliyalashtirish, terrorchilik faoliyatini amalga oshirish maqsadida o'quvdan o'tish kabi jinoyatlar uchun jinoiy javobgarlik belgilangan. Shunga qaramay, bu muammo hanuzgacha dolzarbligicha qolmoqda.

Ayollar jinoiy xulq-atvori uchun bank faoliyati sohasida va qimmatli qog'ozlar bozorida noqonuniy faoliyat xos bo'lib qolmoqda.

Ayollar jinoyatchiligi tuzilishida diniy ekstremizm bilan bog'liq jinoyatlar sodir etilishi ustunlik qiladi. Ushbu holat ayollar va erkaklardagi jismoniy kuchning turlichaligi va ijtimoiy rollarning har xilligi bilan tushuntiriladi (Abdurasulova, 2016).

Shu bilan bir qatorda, ayollar jinoyatchiligining o'ziga xos xususiyatlari to'g'risida Q.R. Abdurasulovning quyidagi fikrlari ham diqqatga sazovor: "Erkaklar jinoyatchiligidan farq qiluvchi ayollar jinoyatchiligining xususiyatlari haqida quyidagilarni aytish mumkin (Abdurasulova, 2006):

birinchi xususiyati shundaki, ayollar soni mamlakatdagi erkaklardan ko'p bo'lishiga qaramasdan, ayollar jinoyatchiligi erkaklarnikiga nisbatan bir necha marta kam va ilgari ham shunday bo'lgan;

ikkinchi xususiyati ayollar jinoyatchiligida ro'y berayotgan o'zgarishlar bilan erkaklar jinoyatchiligidagi o'zgarishlar bir xil emas. O'zgarishlar umuman va ayrim jinoyat turlari bo'yicha ham mos kelmaydi;

uchinchi xususiyati – ayollar jinoyatchiligi o'z tuzilishiga ko'ra erkaklar jinoyatchiligini takrorlamaydi va undan miqdor jihatida bilangina emas, balki sifat ko'rsatkichlariga ko'ra ham farq qiladi.

Umumiy jinoyatchilikka ayollar jinoyatchiligi asosan o'zigagina xos bo'lgan jinoyat turlarini sodir etish bilan hissa qo'shadi. Bu jinoyatlarning sodir etilishi ma'lum ma'noda ba'zi vaziyatlar, ma'lum mikromuhitda, muayyan vaqtda shakllangan ayollarning xulq-atvori bilan bog'liqdir.

Ayollar jinoyatchiligida ro'y berayotgan o'zgarishlarni o'rganish birinchi navbatda:

- a) ayollar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarning statistik qonuniyatlarini;
- b) ayol – jinoyatchiga kriminologik tavsif berishni;
- d) ayollar jinoyatchiligi tuzilishini aniqlash imkonini beradi" (Abdurasulova, 2006).

Ayollar tomonidan sodir etilgan jinoyatlarning kriminologik tahlili shuni ko'rsatadiki, ayollar jinoyatchiligi o'zgarish emas, balki hayotning turli sohalaridagi o'zgarishlar, albatta, uning tuzilishiga ham o'z ta'sirini ko'rsatadi va u ilgari o'zida bo'lmagan xususiyatlarni kasb etib boradi.

Ayollar tomonidan sodir etiladigan diniy ekstremizm bilan bog'liq jinoyatchilik holati – bu muayyan davr va hududda ayollar ishtirokida sodir etilgan shu turdagi jinoyatlar hamda ularni sodir etgan xotin-qizlar majmuidir.

Ayollar tomonidan sodir etiladigan diniy ekstremizm bilan bog'liq jinoyatchilik tuzilmasi – bu ma'lum bir davr va hududda ayollar ishtirokida sodir etilgan diniy ekstremizm bilan bog'liq jinoyatlarning ular tomonidan sodir etilgan umumiy jinoyatlar nisbati, ya'ni mazkur toifadagi jinoyatchilikning ichki elementlari tarkibini anglatadi.

Ayollar tomonidan sodir etiladigan diniy ekstremizm bilan bog'liq jinoyatchilikning tuzilishini aniqlash uchun muayyan formula asosida hisoblash talab etilmaydi, oddiy statistik ko'rsatkichlarda ushbu tuzilishni anglab olish mumkin.

Masalan, 2024-yilda jamoat xavfsizligi va jamoat tartibiga qarshi jinoyatlar 686 tani tashkil etgan bo'lsa, shundan 244¹-moddasi bo'yicha respublikada jami 519 tani tashkil etadi. Mazkur holat 2025-yilning 6 oyi davomida jami 574 tani tashkil etgan bo'lsa, shundan 431 tasi 244¹-modda tarkibidagi jinoyatlarni tashkil etadi. Fuqarolarga millati, irqi, dinidan qat'i nazar, teng huquqlar qonun orqali kafolatlangan.

Ammo tergovga qadar tekshiruvlar natijalariga ko'ra qo'zg'atilgan ishlarda yuqoridagi moddalarni kvalifikatsiya qilishda biroz qarama-qarshiliklarni ko'rish mumkin. Jumladan, 244¹-moddaning 1-qismida "Diniy ekstremizm, separatizm va aqidaparastlik g'oyalari bilan yo'g'rilgan, qirg'in solishga yoki fuqarolarni zo'rlik bilan ko'chirib yuborishga da'vat etadigan yoxud aholi orasida vahima chiqarishga qaratilgan materiallarni tayyorlash yoki ularni tarqatish maqsadida saqlash, shuningdek, diniy-ekstremistik, terrorchilik tashkilotlarining atributlarini yoki ramziy belgilarini tarqatish yoxud namoyish etish maqsadida tayyorlash, saqlash" ko'rsatilgan.

Amaliy misollarga nazar solinadigan bo'lsa, fuqaro V. "Telegram" messenjeridagi "+99899 xxx xx xx" raqamli simkartaga rasmiylashtirilgan "BIBILUL" nomli profili ko'zdan kechirilganida, mahalladosh do'stlari bilan birga tashkil qilgan "DUGONALARIM" nomli "Telegram" guruhda, ish bo'yicha o'tkazilgan sudga oid dinshunoslik ekspertizasining 202-sonli xulosasiga ko'ra "Jannatga oshiqlar" nomli aqidaparastlik g'oyalari mavjud hamda mazkur g'oyalarni targ'ib qiluvchi fayllarni internet tarmog'i orqali tarqatib kelayotganligi aniqlangan.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi IIV hamda DXX xodimlari tomonidan o'tkazilgan tezkor tadbirda, X. ismli ayol ishlash maqsadida Rossiya Federatsiyasining Novosibirsk shahriga borib, u yerda ommaviy axborot vositalaridan "Telegram" ijtimoiy tarmog'ida o'zi

foydalanayotgan +795xxxxxxxxx raqamiga ochilgan profili orqali “O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi din ishlari bo‘yicha qo‘mita mutaxassislari”ning xulosasiga ko‘ra, diniy ekstremizm, separatizm va aqidaparastlik g‘oyalari bilan yo‘g‘rilgan ma‘lumotlarni Marhamat tumanida yashovchi fuqaro Sh.ning nomiga ochilgan profiliga yuborish orqali tarqatib kelganligi aniqlanib, undan “Samsung J-7” rusumli uyali aloqa vositasi ashyoviy dalil tariqasida hujjatlashtirib olingan. Har ikkala holatda ham O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 244¹-moddasi bo‘yicha ish qo‘zg‘atilgan.

Binobarin, mazkur holatda asosiy e‘tibor taqiqlangan materiallarni tarqatish yoki saqlashda telekommunikatsiya tarmoqlari hamda maxsus veb-saytlardan foydalanilganligiga qaratiladi. Statistik tahlillarga ko‘ra eng ko‘p jinoiy holat sifatida 244¹-moddaning 3-qismi bo‘yicha jinoiy ish qo‘zg‘atilganligining guvohi bo‘lish mumkin. Lekin, masalaning ikkinchi tomoni ham borki, 244¹-moddaning 1-qismida diniy ekstremizm, separatizm va aqidaparastlik g‘oyalari bilan yo‘g‘rilgan, qirg‘in solishga yoki fuqarolarni zo‘rlilik bilan ko‘chirib yuborishga da‘vat etadigan yoxud aholi orasida vahima chiqarishga qaratilgan holatlar nazarda tutilgan: hadiksiraydi, bezovta bo‘ladi, ko‘ngli g‘ashlanib, oromi yo‘qoladi, ruhan azob chekadi. Unga kelajakda falokat bo‘lishi muqarrardek, o‘zi yoki yaqinlarining hayoti xavf ostida turgandek tuyuladi.

Vahima turli ruhiy holatlarda o‘ziga xos tarzda namoyon bo‘ladi. Mazkur tushunchaning mazmun-mohiyatini anglash ekstremistik faoliyatga qadam qo‘yayotgan yoki ushbu faoliyat bilan uzviy bog‘liq holda harakat qilayotgan shaxslarning qilmishini to‘g‘ri malakalashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Sud va tergov amaliyotining tahlili yana bir jihatni ko‘rsatadi: ko‘p hollarda arizachining murojaati asosida tergovga qadar tekshiruv o‘tkazilganda, fuqarolarning shaxsiy telefon apparatlari ko‘zdan kechiriladi. Bu jarayonda fuqarolar ta‘qiqlangan materiallarni ijtimoiy tarmoqlardan mustaqil ravishda izlab topganligi yoki ularga tasodifan duch kelib, o‘z qurilmasi xotirasiga (bazasiga) saqlab qo‘yganligi bilan bog‘liq holatlar tez-tez uchramoqda.

Misol uchun, fuqaro P. o‘tkazilgan tezkor tadbir natijasida aniqlanishicha, keyingi paytlarda besh vaqt namoz o‘qishga o‘tishi, gapirishlarida, dunyoqarashida dinga bo‘lgan munosabatning juda chuqurlashganini, qo‘l telefonida arab tilidagi qo‘shiqlarning ko‘pligini ko‘rish mumkin. Tabiiyki, buni eshitgan har qanday ayolda: “Xo‘sh, dinga kirgan, namoz o‘qiyotgan bo‘lsa, nima qilibdi? Axir bu jinoyat emas-ku!” degan fikrlar uyg‘onishi, u ayni shu vajlarni o‘rtaga tashlashi mumkin.

Ayollar tomonidan sodir etiladigan diniy ekstremizm bilan bog‘liq jinoyatchilikning darajasi – bu ma‘lum bir davrda va ma‘lum bir hududda ayollar ishtirokida sodir etilgan diniy ekstremizm bilan bog‘liq jinoyatlar yoki ularni sodir etgan ayollar ko‘rsatkichlarining ushbu hududda yashovchi ayollar soni nisbatiga aytiladi. Ya‘ni hududda yashovchi jami ayollarning qancha qismiga nechta ayollar ishtirokida sodir etilgan mazkur jinoyat yoki jinoyatchi ayol soni to‘g‘ri kelishi tushuniladi.

$$A_j \cdot 1000 = A_{j,d}, \\ A_s$$

bu yerda:

A_j – ayollar ishtirokida sodir etilgan jami jinoyatlar soni;

1000 – nisbiy ko‘rsatkich hisoblanib, uning o‘rniga 10, 100 yoki 10000 sonini ham ishlatish mumkin. Bu sonlarni tanlash ma‘muriy hududda yashovchi ayollar sonining qanchalik ko‘p yoki kamligi bilan bog‘liq bo‘ladi;

A_s – ma'muriy hududda yashovchi jami ayollar soni.

$A_{j,d}$ – ayollar jinoyatchiligining darajasi (koeffitsiyenti).

Ayollar tomonidan sodir etiladigan diniy ekstremizm bilan bog'liq jinoyatchiligining dinamikasi – bu ma'lum bir davrda va ma'lum bir hududda ayollar ishtirokida sodir etilgan diniy ekstremizm bilan bog'liq jinoyatlar yoki jinoyatchi ayollar ko'rsatkichlarining boshqa davrga nisbatiga aytiladi.

Ayollar jinoyatchiligining dinamikasini aniqlash ham xuddi uning tuzilishini aniqlash kabi muayyan formula asosida ishlashni talab etmaydi. Bu borada muayyan ko'rsatkichlar taqqoslanadi, xolos.

Ayollar tomonidan sodir etiladigan diniy ekstremizm bilan bog'liq jinoyatchilikni tahlil etishda bu ijtimoiy hodisaning miqdor va sifat ko'rsatkichlarini aniqlovchi belgilar asos bo'lib xizmat qiladi. Fikrimizcha, birinchi navbatda ayollar sodir etgan jinoyatlarni tahlil etishda jinoyatlarning tarqalganlik va og'irlik darajasini keltirish mumkin. Jinoyatlarni bu belgilar bo'yicha tasniflash ayollar jinoyatchiligida ro'y bergan asosiy o'zgarishlarni aniqlash imkonini beradi. Yana bir belgi jinoyatning motivi esa ayollar tomonidan sodir etiladigan jinoyatlarning xususiyatini yanada chuqurroq tahlil etishga imkon beradi.

Uzoq vaqt mobaynida ayollar jinoyatchiligi tuzilishida jiddiy o'zgarishlar ro'y bermadi, ammo bu tizimga kiruvchi qismlarda o'zgarishlar bo'lgan. Bu hol avvalo, erkaklar va ayollar xulq-atvorining shakllanishiga ta'sir ko'rsatuvchi ijtimoiy shart-sharoitlarning o'zgarishi bilan bog'liqdir.

Ayollar jinoyatchiligi tuzilishidagi sifat o'zgarishlari turli ma'muriy-hududiy bo'linmalarda bir xil bo'lmaydi. Turli viloyatlarda ayollar tomonidan sodir etilayotgan diniy ekstremizm bilan bog'liq jinoyatlarning turi ham bir xil emas. Masalan, 2020–2025-yillarni taqqoslaydigan bo'lsak, respublikaning ayrim viloyatlarida ayollarning diniy ekstremizm bilan bog'liq jinoyatchiligining oldini olish borasidagi ishlar e'tibordan chetda qolganligi natijasida viloyatlar bo'yicha bu turdagi jinoyatchilik ko'rsatkichi respublika miqyosidagi ko'rsatkichlardan ortib ketgan.

Bu ko'rsatkich 2024-yilga nisbatan 4,6 foizga kamaygan bo'lsa-da, biroq Farg'ona viloyatida 8,9 foiz, Surxondaryo viloyatida 2,7 foiz, Buxoro viloyatida 0,3 foizga oshganligi kuzatiladi.

Mazkur jinoyatlar viloyatlar kesimida tahlil qilinganda, Qoraqalpog'iston Respublikasida 12,7 foiz, Navoiy viloyatida 12,6 foiz, Xorazm viloyatida 8,0 foiz, Buxoro viloyatida 5,8 foiz, Surxondaryo viloyatida 2,4 foiz va Toshkent viloyatida 0,5 foizga oshganligi kuzatiladi.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki, ayollar ko'proq Farg'ona, Surxondaryo va Buxoro viloyatlarida jinoyat sodir etishda ishtirok etganlar.

Darhaqiqat olimlarning ta'kidlashicha, qaysi hududlarda ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar asta-sekin amalga oshayotgan va aholi turli qatlamlari turmush darajasiga keskin ta'sir ko'rsatmayotgan bo'lsa, o'sha yerda ayollar jinoyatchiligining koeffitsiyenti pastdir (Abdurasulova et al., 2016).

Tadqiqot orqali biz ayollar jinoyatchiligining kriminologik tavsifini berishga, uning o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatishga, jinoyatchi ayollarning shaxsini va muayyan ijtimoiy muhit sharoitlarida uning shakllanish mexanizmini ochib berishga, shuningdek, kriminologiyaning eng murakkab muammolaridan biri – huquqbuzarliklar profilaktikasi va jinoyat sodir etgan ayollarga jazo tayinlash muammosini hal qilish yo'llarini taklif qilishga harakat qildik. Shu nuqtayi nazardan, ayollar o'rtasida jinoyatchilikning oldini olish muammosi alohida ahamiyat kasb etadi. Bu quyidagilar bilan izohlanadi:

– so‘nggi yillarda ayollar o‘rtasida jinoyatchilikning rivojlanishida ko‘zga tashlangan tashvishli tendensiyalar;

– jamiyatga, jamiyatdagi ma‘naviy-psixologik muhitga, jamiyatning alohida institutlariga, ayniqsa, oilaviy munosabatlarga ayollar jinoiy xulq-atvorining salbiy ta‘siri ortib borayotgani;

– ayollar o‘rtasida jinoyatchilikning tuzilishida tamagirlik jinoyatlari yetakchilik qilishi, bu jinoiy qilmishlar davlatning iqtisodiy tuzumiga va fuqarolarning shaxsiy mulkiga katta moddiy zarar yetkazayotganligi;

– ayollar jinoyat sodir etishiga turtki beruvchi o‘ziga xos sabablar va shart-sharoitlardan kelib chiqib, izchil profilaktika ishini yo‘lga qo‘yishning zarurligi;

– ayollar o‘rtasida jinoyatchilikning muammolarini ilmiy o‘rganish darajasining pastligi, bu ayollar o‘rtasida jinoyatning oldini olish ishlarini tashkil etishga salbiy ta‘sir ko‘rsatayotgani kabilardan iboratdir (UN Women, 2017a).

Tadqiqot doirasida faqat ayollar o‘rtasidagi jinoyatga xos bo‘lgan va shuning uchun ham uni jinoyatning tuzilishidan alohida hodisa sifatida ajratish imkonini beradigan jamoat xavfsizligi va jamoat tartibiga tahdid soladigan materiallarni tayyorlash, saqlash, tarqatish yoki namoyish etish jinoyati va ularning belgilari, mazmun-mohiyati ochib berildi.

Bu xossalarni g‘ayriqonuniy xulq-atvorning obyektiv ko‘rinishlarini o‘rganishdagina emas, balki ayollar jinoiy faoliyatining xususiyati va bunga turtki beruvchi sabablarni baholashda ham aniqlash mumkin.

Zo‘ravon ekstremizmga qo‘shilgan ayollar orasida faol yetakchilar, yollovchilar ham borki, ular xorijdagi ekstremistik guruhlariga o‘z xohish-istaklari bilan qo‘shilganlar.

Ekstremistlarning gender tenglikka yo‘naltirilgan targ‘iboti ayollarga islom politsiyasiga kirish chog‘ida yuqori martaba, shuningdek, moliyaviy mablag‘larni va‘da qiladi. Shu bilan birga ularni yollovchi sifatida ishlashga ham taklif etishadi (UN Women, 2017b).

Ekstremizm targ‘iboti uchun sudlangan Qozog‘iston fuqarosi bo‘lgan ayol beshta oilani o‘z ichiga olgan guruhga boshchilik qilgan. U Xalqaro terroristik tashkilotlar bilan doimiy muloqotda bo‘lib, Suriyaga bo‘lgan navbatdagi safar chog‘ida qo‘lga olingan. Tojikiston rasmiylari mamlakatdan kamida besh nafar ayolning mustaqil ravishda Suriyaga ketgani haqida xabar berishdi.

Masalan, 34 yoshli dushanbelik ayol Suriyaga boradi, so‘ng boshqa ayollarni yollash maqsadida va erlaridan birini (u uch karra turmush qurgan) olib ketish maqsadida Tojikistonga qaytib keladi. Bu guruhga kirgan ayollarning deyarli barchasi yaxshi ma‘lumot olgan, bir nechta xorijiy tillarda so‘zlasha oladigan, yoshlik chog‘laridan o‘z tengdoshlari orasida yetakchi mavqelarni egallagan, apologetika (diniy aqidalarni himoya qilish, asoslash) masalalarini juda yaxshi tushunadigan va ifoda eta oladigan qobiliyatga ega bo‘lishgan. Ular hiyla-nayrang (manipulyatsiya) texnikasini yaxshi o‘zlashtirish bilan birga suhbatdoshini osongina chalg‘itishlari mumkin, o‘ziga xos alohida qobiliyatlari bilan ko‘pchilikni o‘z ortidan ergashtira oladi (Penal Reform International, 2022).

Xulosa

Xulosa qiladigan bo‘lsak, “Ekstremizm” tushunchasiga berilgan ta‘riflar tahlili asosida, uning quyidagi o‘ziga xos xususiyatlari aniqlandi. Mafkuraviy, diniy yoki siyosiy maqsadlarga erishishni ko‘zlash; murossasiz keskin qarashlarga asoslanib ish tutishi; o‘z faoliyatida zo‘ravonlikni qo‘llab-quvvatlashi yoki undan foydalanishini targ‘ib qilish; jamiyatda o‘rnatilgan yoki uzoq vaqt davomida shakllangan huquqiy va axloq normalariga bo‘ysunmasligi yoki rad etishi; ijtimoiy, irqiy, milliy, diniy, etnik va boshqa shakldagi adovat

va nizolarni keltirib chiqarishi yoki keltirib chiqarishga harakat qilishi; shaxs, jamiyat va davlat xavfsizligiga tahdidlarni keltirib chiqarishi shular jumlasidandir.

O'zbekiston Respublikasi "Ekstremizmga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonunining 3-moddasida ekstremistik faoliyat turlari belgilangan bo'lib, "kiber-ekstremizm" tushunchasini kiritish lozim. Jumladan, "*Kiber-ekstremizm – ommaviy axborot vositalaridan yoxud telekommunikatsiya tarmoqlaridan, shuningdek, Internet jahon axborot tarmog'idan foydalanib ijtimoiy-siyosiy vaziyatni beqarorlashtirishga, O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumini zo'rlik bilan o'zgartirishga, hokimiyatni zo'rlik ishlatib egallashga va uning vakolatlarini o'zlashtirib olishga, milliy, irqiy, etnik yoki diniy adovat qo'zg'atishga qaratilgan harakatlarning ashaddiy shakllari ifodasi*", degan tushunchani kiritish lozim.

Bugungi kunda internet va boshqa telekommunikatsiya vositalari orqali ekstremistik g'oyalar jamoatchilikda keng tarqalmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kiber-ekstremizm harakatlari an'anaviy ekstremizmga qaraganda shiddatli va kengroq tarqaladi. Ommaviy axborot vositalaridan foydalanish orqali ekstremistik g'oyalar ko'plab insonlarga yetib boradi va ularning fikrlarini shakllantiradi.

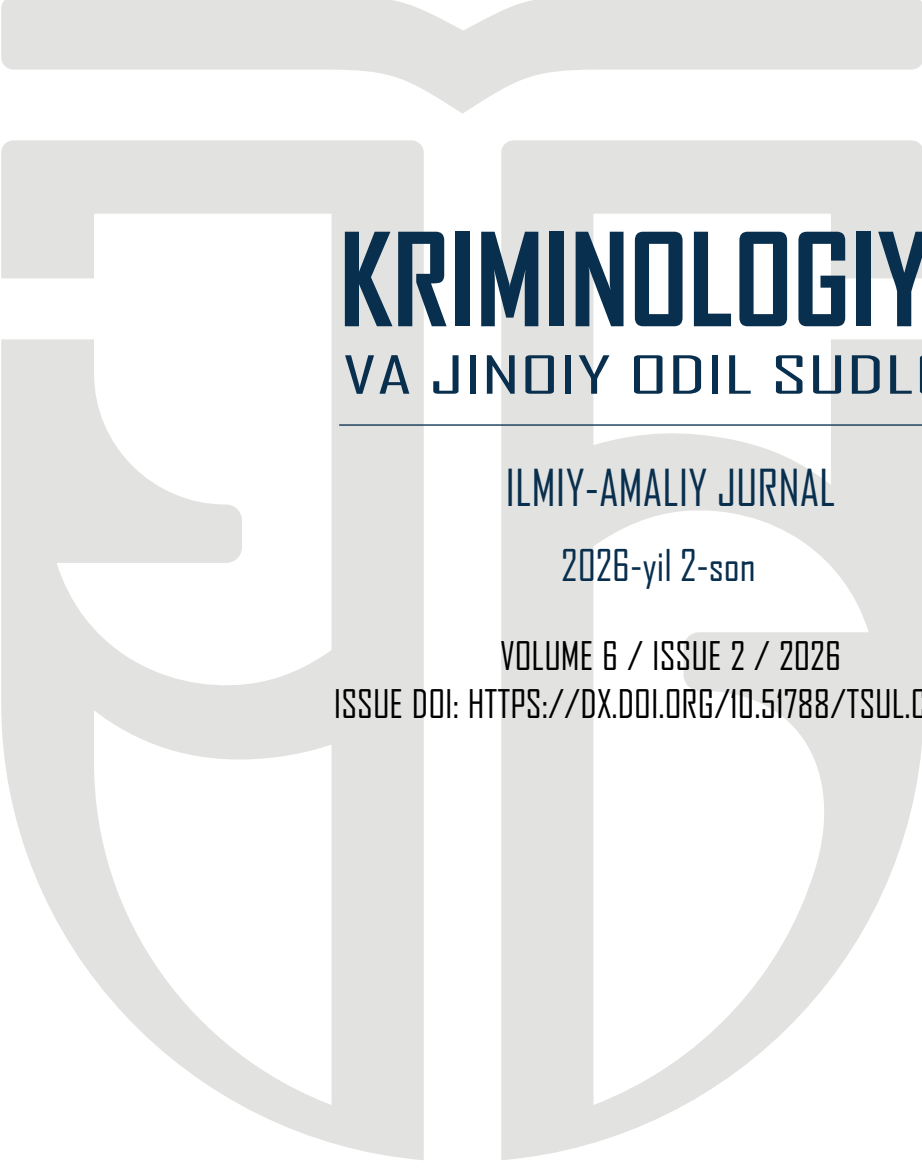
Kiber-ekstremizm, ayniqsa, ijtimoiy-siyosiy vaziyatni beqarorlashtirishga qaratilgan harakatlar sifatida ko'riladi. Ushbu faoliyatlar jamiyatda qo'rquv, ishonchsizlik va nizolarni kuchaytirishi mumkin. Ijtimoiy psixologiya sohasidagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, onlayn platformalarda tarqatilgan ekstremistik g'oyalar jamoatchilik fikrini o'zgartirishga qodir. "Kiber-ekstremizm" tushunchasini qonuniy ravishda belgilash, bu turdagi faoliyatlarga qarshi kurashishda aniq huquqiy chora-tadbirlarni belgilash imkonini beradi.

REFERENCES

1. Abduhamidov, M. (2022). *Terrorizm va ekstremizmning tezkor qidiruv profilaktikasini boshqarish [Management of operational-search prevention of terrorism and extremism]*. Tashkent.
2. Abdurasulova, Q. R. (2006). *Ayollar jinoyatchiligining jinoyat huquqiy va kriminologik muammolari [Criminal-legal and criminological problems of female criminality]* (Doctoral dissertation). Tashkent State Institute of Law.
3. Abdurasulova, Q. R. (2016). *Ayollar o'rtasida jinoyatning sabab va sharoitlari hamda profilaktikasi [Causes, conditions and prevention of crime among women]*. TSUL Publ.
4. Abdurasulova, Q. R., Mirazov, D. M., & Mukhtorov, J. S. (2016). *Ayollar jinoyatchiligining sabab va sharoitlari hamda profilaktikasi [Causes, conditions and prevention of female criminality]*. Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan.
5. Akulina, E. A., & Tarlo, E. G. (2003). *Latentnaya prestupnost v Rossiyskoy Federatsii [Latent crime in the Russian Federation]*. MAKS Press.
6. Chernysheva, E. R. (2007). Kriminologicheskaya kharakteristika sostoyaniya, dinamiki i tendentsiy sovremennoy zhenskoy prestupnosti [Criminological characteristics of the state, dynamics and trends of modern female crime]. *Lawyer-Jurist*, (3), 127–131.
7. Explanatory dictionary of the Uzbek language. (2025). *Ekstremizm [Extremism]*. Izoh.uz. <https://izoh.uz/uz/word/ekstremizm>
8. Imlo.uz. (2025). *Ekstremal [Extremal]*. <https://imlo.uz/word/ekstremal>

9. Karimov, I. (2023). "Ekstremizm tushunchasi, shakllari va mohiyati: qiyosiy huquqiy tahlil" faqat diniy bo'ladimi? Dunyoviy ekstremizm nima? [Is the concept, forms and essence of extremism: A comparative legal analysis only religious? What is secular extremism?]. *Lawyer Newsletter*, 4.
10. Malkov, V. D. (Ed.). (2006). *Kriminologiya [Criminology]*. Yuniti-Dana.
11. Panfilova, Yu. S. (2014). *Ekstremizm v virtualnoy srede kak sotsialnaya problema: Otrazhenie v soznanii molodezhi [Extremism in the virtual environment as a social problem: Reflection in the minds of youth]*. Gramota. <https://www.gramota.net/materials/1/2014/9/25.html>
12. Penal Reform International. (2022). *Women involved in violent extremism (Uzbek version)*. Penal Reform International. <https://www.penalreform.org/resource/women-involved-in-violent-extremism/>
13. Republic of Uzbekistan. (2018, July 30). *Law of the Republic of Uzbekistan "On countering extremism" (Law No. LRU-489)*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-3841957>
14. Shiyan, V. I. (2007). Sostoyanie i struktura korystnoy zhenskoy prestupnosti [State and structure of mercenary female crime]. *Russian Investigator*, (19), 27–30.
15. Sukharev, A. Ya., & Girko, S. I. (Eds.). (2005). *Sostoyanie i tendentsii prestupnosti v Rossiyskoy Federatsii [State and trends of crime in the Russian Federation]*. Ekzamen.
16. Tamayev, R. S. (2017). *Ekstremizm i natsionalnaya bezopasnost: pravovye problemy [Extremism and National security: Legal problems]*. LitRes. <https://www.litres.ru/book/r-tamaev/ekstremizm-i-natsionalnaya-bezopasnost-pravovye-problemy-67580066>
17. UN Women. (2017a, June). *Women and violent extremism in Europe and Central Asia: Executive summary and recommendations*.
18. UN Women. (2017b). *Briefing note No. 1: Women recruited into violent extremism*. UN Women Regional Office for Europe and Central Asia.
19. Volodina, N. N. (2014). *Islamiskiy religioznyy ekstremizm: pravovye i filosofskie aspekty [Islamist religious extremism: Legal and philosophical aspects]*. CyberLeninka.
20. Ziyadullayev, A. (2021). *Islom – diniy ekstremizm va terrorizmga qarshi [Islam is against religious extremism and terrorism]*. Uzun.uz.

KRIMINOLOGIYA VA JINOIY ODIL SUDLOV

ILMIY-AMALIY JURNAL

2026-yil 2-son

VOLUME 6 / ISSUE 2 / 2026

ISSUE DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.CCJ.6.2](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.CCJ.6.2).